

HASAN CEMAL'IN 1915: ERMENİ SOYKIRIMI ADLI KİTABI ÜZERİNE

Yazar: Hasan Cemal Everest Yayınları, İstanbul 2012, 235 sf.
ISBN: 9786051415130

Hasan Cemal'in *1915: Ermeni Soykırımı* adını verdiği kitabı, Eylül 2012'de Everest Yayınları tarafından yayımlanmıştır. 235 sayfalık hacme sahip olan kitap, on sekiz bölümden oluşmakta ve her bölümde yazarın, "tarihi bir konuya" dair zaman içerisinde değişiklik arz eden kişisel bakış açısı sunulmaktadır.

İlk etapta, kitabın tüm bölümlerini kısaca tanıtmayı, buna paralel olarak tespitlerimizi yapmayı, ardından da değerlendirmelerimizi sunmayı tasarlıyoruz. Bu suretle kitap hakkında yapacağımız değerlendirmede izlemiş olduğumuz yolu açık bir biçimde ortaya koymayı amaçlıyoruz.

Birinci bölüm olan "Dün Ali Kemal, Bugün Hasan Cemal!" başlığı altında yazar, 7 Şubat 2006 yılında hakkında açılan bir dava üzerinden ülkenin "düşünce özgürlüğü, demokrasi, milliyetçilik algısı" hakkındaki fikirlerini paylaşmaktadır. Bu bölümde Türkiye'nin yakın tarihinde yaşanmış olan ve aralarında hukuksal süreci henüz tamamlanmamış birçok vakanın nedenleri ve sonuçları "aykırı fikirlere tahammülsüzlük" bağlamında değerlendirilmektedir. Yazara göre; kendisi gibi "farklı düşünen" birçok yazar ve gazeteci eskiden beri süregelen "edinilmiş, sistemli bir hoyratlığın" pençesindedir. Bu durumun yaratılması ve yaşatılması ise gelenekseldir. Bölümün sonunda Hrant Dink'in 2002 yılında kendisine yazdığı mektubuna da yer veren yazar, mektuba cevap vererek birinci bölümün satırlarını sonlandırmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü "Ermeniler Bahadır"ı Vurmuş" adını taşımaktadır. Bu bölümde, Ocak 1973'de Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydur ve Konsolos Bahadır Demir'in Amerikan uyruklu bir Ermeni tarafından şehit edilmelerine değinen yazar, aynı zamanda arkadaşı olan Genç Konsolosun ölüm haberini nasıl aldığından söz

etmektedir. Arkadaşının katledilmesi ve sonrasında kendine “meşru bir gerekçe” edinerek 48 Türk diplomatının canına kıyan ASALA terörüne de değinen yazar, şehit düşmeden evvel Konsolos Bahadır Demir’in kendisine sarf ettiği sözler üzerinden, dedesi Cemal Paşa’dan bahsetmeye başlamaktadır. Cemal Paşa’nın kısa da olsa hayatından ve trajik ölümünden, aile içindeki “Paşa Dede” algısından, ölümü sonrasında nasıl hatırlandığından ve ailenin yaşamını nasıl idame ettirdiğinden söz eden yazar, Cemal Paşa’nın Ermeni Sorunu ile ilgili fikirlerine de yer vermektedir. Ayrıca Ermeni meselesinin Cemal sülalesinde ne şekilde ele alındığı da yazar tarafından ifade edilmekle birlikte hem Cemal Paşa’nın konuya ilişkin fikirleri hem de ailenin meseleye bakışı “kronik milliyetçilik refleksi” noktasında ele alınmaktadır. Yazar, bu savını “*resmi tarih anlayışıyla yalanda yaşamak*” düşüncesine dayandırmaktadır. Bununla birlikte ardı ardına sıralanan tarihi olayların da bu anlayış neticesinde şekillendiği iddia edilmektedir.

“Çıksın, Ermenilerin Gözü Çıksın Bu Otta” adını taşıyan üçüncü bölümde yazar, Ermeni meselesine ilişkin okuduğu ilk eser olan Kamuran Gürün’ün Ermeni Dosyası isimli kitabından bahsetmektedir. 1983 yılında yayımlanan kitap, yazara göre; “*devletin resmi görüşünü, ‘Ermeni yalanı’ nı*” anlatıyor olsa dahi sorunun kamuoyu önünde dillendirilmesi açısından bir kırılma noktasını teşkil eder. Yazarın o dönemlerde konuya dair fikirlerini kaleme aldığı köşe yazıları da bu bölümde yerini almaktadır. Diğer yandan yazarın düşüncelerinden etkilendiğini belirttiği yazar ve akademisyen dostlarının da mesele üzerinde zaman içerisinde nasıl “tekâmül” ettikleri de anlatılmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümü, “Ermeni Meselesi Sorun Olmasın İstiyorsak” başlığını taşımaktadır. Yazar, bu bölümde 1990’lı yıllarda okumuş olduğu Taner Akçam’ın kitaplarından ve bu kitapların üzerinde bıraktığı etkiden bahsetmekte, tesirinde kaldığı ve altını çizmiş olduğu satırları da okuyucularıyla paylaşmaktadır. Hasan Cemal, 2000 yılına değin, kendi deyimiyle “*değişimini tetikleyen*” bu eserlerden gazete yazılarında söz etmemiş olduğunu ifade etmekte, bu tarihten sonraki yazılarında değişen bakış açısını, o dönemlerde kaleme aldığı yazıları paylaşarak somutlaştırmaktadır. Ayrıca yazar, “*Günlüğümden*” alt başlığı altında da meseleye karşı tutumunu farklılaştıran anekdotlara yer vermektedir.

Beşinci bölüm “30 bin Kürt, 1 milyon Ermeni Öldürüldü” başlığı altında sunulmuş. Bu bölümde 6 Şubat 2005 tarihinde Orhan Pamuk’un İsviçre Gazetesinde çıkan sözleri üzerine Türkiye’de meydana gelen tepkiler anlatılmakta ve konuya ilişkin yazarın o tarihlerdeki gazete yazılarına yer verilmektedir. Ayrıca yazar, 1915 konusunda daha önce taşıdığı “*Tarihi, tarihçilere bırakalım*” kanaatini sorguladığını belirtmekte, 2005 yılı baharında 1915 ve Ermeni sorunuyla ilgili olarak Türkiye’de “*tarihin*

hızlandığını” ifade etmektedir. Hasan Cemal, bu hususta “entelektüel bir istifade” sağladığı gelişmelerin birincisinin Salzburg’da katıldığı bir çalıştay olduğunu vurgulamaktadır. İkincisi ise İstanbul’da bir üniversitede ilk kez düzenlenmesi düşünülen ve “*maceralı*” bir seyir alan Ermeni Konferansı’dır. Nitekim 24 Eylül 2005 tarihinde Bilgi Üniversite’sinde gerçekleşen Ermeni Konferansı ile “*demokrasi açısından bir kırılma, bir dönüm noktası*” yaşandığını belirtmektedir. Son olarak yazar, 2005 yılının “siyasi analizini” bugünden düne bakarak yapmaktadır.

“Gayrimüslimler Vurulacak, Müslümanlar Suçlanacak” altıncı bölümün başlığı. Yazar, Orhan Pamuk’un 23 Ekim 2005 tarihinde Frankfurt’ta aldığı ödülünden duyduğu mutluluğu dile getirmekte, bu durumu “*Milliyetçilikle barışın savaşı*” olarak değerlendirmektedir. Ayrıca “aykırı fikirler” beyan eden yazarların, sanatçıların, “*vatan hainliği*” ile suçlanmasına da karşı çıkmaktadır. Yazar ayrıca, siyasi fikirlerinden dolayı aydınların mahkum edilemeyeceğini vurguluyor, çünkü onlar bu ülkenin “*Doğu ile Batı arasındaki gerçek barış köprüleridir,*” diyor. Düşüncelerine Avrupa’dan örnekler vererek devam eden Hasan Cemal, siyasi fikirleri genel kabule uymayan Avrupalı aydınların ülkelerince göz ardı edilmediğinden söz etmektedir. Bu bölümde 2006 yılının “siyasi gündemine, havasına” ilişkin tespitler yapılmakta, bu bağlamda Hrant Dink’in yazara gönderdiği mektup okuyucuyla paylaşılmaktadır. Hasan Cemal, Elif Şafak’ın Baba ve Piç romanından etkilenmiş olduğunu ise, “*Benim 1915’e Ermeni Meselesi’ne yüreğimin kapılarını biraz daha açmış, büyük acıyı daha iyi hissetmemi sağlamıştı Elif’in bu güzel romanı,*” sözleriyle dile getirir. İlerleyen dönemde Elif Şafak’ın hakkında açılan dava için büyük üzüntü duyduğunu belirten yazar, o dönemde konu ile ilgili yazmış olduğu gazete yazılarına yer vermektedir. Ekim 2006 tarihinde Orhan Pamuk’un Nobel ödülünü alması karşısında yazarın değerlendirmesi ise “bedel ödemeksizin demokrasi ve barış kapılarının aralanamayacağı” noktasındadır. Altıncı bölüm, yazarın “*Tarihten korkulur mu? Biz Türkiye’de korkuyoruz.*” fikri üzerine odaklanmakta, bu olgunun değişmesi için “*tarih ile yüzleşmek veya barışmak*” gerektiği yazar tarafından bölümün son satırlarında yerini almaktadır.

Yedinci bölümün başlığı “Hasan Cemal Bütün Katilleri Gördü.” Yazar, bu bölümde Hrant Dink’in öldürüldüğü haberini nasıl aldığından söz etmekte, cenaze günü yaşadıklarını okuyucuyla paylaşmaktadır. Bölümün başlığını da oluşturan söylemin yazar arkadaşı Ali Bayramoğlu’na ait olduğuna değinen Hasan Cemal, gerek Bayramoğlu’nun zikredilen yazısına gerekse Dink’in ölümünün akabinde duygularını kaleme aldığı yazılarına yer vermektedir. Ali Bayramoğlu, adı geçen yazısında Hrant Dink’in öldürülmesiyle birçok kişinin olduğu gibi Hasan Cemal’in de “*bir iç kopuş, entelektüel bir kopuş*”

yaşandığından bahsetmekte bu süreci “*Merak ve ahlak...*” olarak tanımlamaktadır. Bayramoğlu’na göre; “*Hasan Cemal genç kuşakla birlikte toplumun farklı ve yenilenen, görünür hale gelen parçalarını, örneğin gayrimüslimlerini, tarihin farklı kesitlerini, örneğin 19. Yüzyılın topluluk hareketlerini, kadınlarını, çocuklarını merak etti. Onlar olmaksızın, onları bilmeksizin doğru hissedilemeyeceğini, doğru durulmayacağını gördü.*” Bu bölümde ayrıca Hrant Dink’in 2004 yılında Radikal Gazetesi’ne verdiği bir mülakatta yerini almaktadır.

Yazar, “Geleceği Geçmişte Boğmak İsteyenler” başlıklı sekizinci bölümde, Dink cinayetinin yaşandığı 2007 Ocak ayı içerisinde kaleme aldığı yazılarında bu konuyu işlediğinden bahsetmekte, konuyla ilgili olarak devletin ileri gelenlerinin ve (Başbakan, Muhalefet parti liderleri), üst düzey yetkililerin (İstanbul Emniyet Müdürü ve zanlı ile hatıra fotoğrafı çektiren Polisler) takındıkları tutumu eleştirmektedir. Hasan Cemal, eleştirilerini konu olan yanlışların geçmişte de var olduğuna dikkati çekmekte, bu yöndeki tezini 1996 yılı Kasım ayında gerçekleşen Susurluk Kazası ile örtüşürmektedir. Yazara göre, “devlet” “*katil’e kahraman muamelesi*” yapıyor, “medya” ise yarattığı izlenim sayesinde “*Türkiye’de öteden beri vatansever katilleri yaratan karanlığı koyulaştırıyordu.*” Bu bağlamda sözlerine devam eden Hasan Cemal, Tarihçi Profesör Yusuf Halaçoğlu’nun konuya ilişkin yaptığı “*Hepimiz Ermeni’yiz diyenler belli bir ideolojinin mensubudurlar,*” yorumu karşısında Hrant Dink’in, “*Geleceği geçmişte boğmak isteyenler*” sözünü hatırlamakta, karşıtı olduğu bu “*zihniyetin*” tarihsel zeminde gerekliliğini düşündüğü “*diyalog*”u oluşturamayacağını belirtmektedir. Hrant Dink’in öldürülmesine, Türk Ceza Kanunu’nun 301.maddesi uyarınca hakkında açılan davaların sebep teşkil ettiğini belirten yazar, bu bahsi konu ettiği köşe yazısını da okuyucuyla paylaşmaktadır. Demokrasilerde ifade özgürlüğünün öneminden söz ettiği bir diğer köşe yazısında ise, İsviçre Mahkemesi’nin Doğu Perinçek hakkında verdiği kararı eleştirmekte, demokrasilerde ne yönde olduğuna bakılmaksızın düşünceye saygı gösterilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Hasan Cemal, bu minvaldeki fikirlerini, yazar ve ekonomist Martin Wolf’un “*Yahudi soykırımının inkarı da ifade özgürlüğünden yararlanmalı. Haklılık böylece daha rahat savunulur hale gelir.*” görüşlerine yer vererek kuvvetlendirmektedir. Nisan 2007 tarihli ülke gündemine değinen yazar, gündemi “*Çankaya Savaşları, Cumhuriyet mitingleri, Zirve Katliamı...*” başlıklarıyla ele almaktadır. Bu bölümde de diğer bölümlerde olduğu gibi yazarın o günlerde kaleme aldığı köşe yazıları paylaşılmıştır.

Dokuzuncu bölüm: “Umudun Yoksa Kaybedersin.” Yazar, 2008 yılının ilk günlerinde bir önceki yılın değerlendirmesini yapmakta, ele aldığı gelişmelerden Rahip Santoro cinayeti, yayınevi katliamı ve Midyat’taki

Süryani rahibin kaçırılması olaylarına toplumun tatmin edici bir reaksiyon göstermediğini belirtmekte, bu durumu “*haksızlığa sessiz kalmak*” olarak saptamaktadır. Konu üzerine bir yazı kaleme almış olan Markar Esayan’ın metninden önemli gördüğü ve altını çizdiği bazı noktaları okuyucuyla paylaşmaktadır. Hasan Cemal, anlattıklarına bir yıl geri giderek 2007 yılı Şubat ayının ilk haftaları yapmış olduğu çalışmalarını sıralayarak devam etmektedir. Yazar, bahsettiği dönemdeki faaliyetlerini “*Daha çok Ermeni meselesi, biraz da Kürtler ve Alevilerle ilgili tarih kitaplarıydı okuduklarım.*” diyerek açıklamaktadır. Okuduğu kitaplardan edindiği çıkarımı ise şöyle ifade eder: “*Kendimize yeni bir tarih icat etmek ne kadar boş bir çabaymış...*” Yazar, ayrıca Melisa Bilal’in “Türkiyeli Ermenileri Hatırlamak” adlı makalesinden ise şu satırların altını çizmektedir. “*Türkiye’de bugün demokrasi ve barışın gelişmesinin en önemli şartlarından biri geçmişle yüzleşmektir.*” Yazarın okuduğu ve bir hayli etkilendiğini belirttiği eser ise İsviçreli tarihçi Hans–Lukas Kieser’in “Iskalanmış Barış, Doğu Vilayetlerinde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet” adlı kitabıdır. Cemal, eserin üzerinde bıraktığı etkiyi “*Bizim ‘resmi tarih’ in bazı açılardan gerçekdışı sığlığını, kendi kendine tarih icat etmenin ne kadar yanıltıcı olduğunu bir kez daha anladım.*” sözleriyle dile getirmektedir. Yazar diğer yandan Taner Akçam’ın “Ermeni Meselesi Hallolunmuştur” adlı kitabından da bahsetmektedir. Akçam’ın, 1915 yılı Ağustos ayında Talat Paşa’nın Ankara’ya gönderdiği bir telgraftan yola çıkarak “Ermeni Soykırımını” yapılmıştır sonucuna varması ve telafisinin yoluna bakılması yönündeki tezi, yazar tarafından da desteklenmektedir. Hasan Cemal, bunlara ek olarak “Büyük Felaket, 1915 Katliamı ve Ermeni Sorunu” isimli kitabı okurken ise şu notu düşüğünü belirtmektedir. “*Tarihte inkar politikası, kendi kendine bir tarih icat etmek anlayışı çıkmaz sokaktır.*” Yazar, okuduğu kitaplardan varmış olduğu noktayı “*Bizim devlette tarih korkusu vardır*” biçiminde yorumlamaktadır. Bu savına delil olarak ise, “*devleti iyi bilen bir kaynaktan*” işitmiş olduğu bilgileri göstermektedir.

Onuncu bölümün başlığı, “Erivan’da Soykırım Anıtı’nda Hrant’la Baş Başa” olarak seçilmiş. Hasan Cemal, yapmış olduğu bu seyahatle Ermenistan’a ilk kez gittiğinden ve kendisi için hep “sakıncalı” olabileceği yönündeki öngörülerini yıkmış olduğundan söz etmektedir. Yazar, bu bölümde “Soykırım Anıtı’na” yaptığı ziyaretten, ziyaret öncesi ve sonrası hissettiklerinden de söz etmektedir. Hasan Cemal, “Soykırım Anıtı’nı” ziyaret ettiği günlerde kaleme aldığı köşe yazısını da, adeti olduğu üzere, yer vermektedir. Yazar, Erivan’da geçirmiş olduğu “duygu yüklü” anları paylaşmakta, bu hususta Delal Dink’in yazdığı bir yazıyı da bölümün son satırlarında okuyucuya sunmaktadır.

On birinci bölüm “Cemal Paşa’yı Vuranların Torunuyla Buluşmak

Erivan'da..." adını taşımaktadır. Hasan Cemal, Ermenistan'a yapmış olduğu ziyaretten söz etmeye bu bölümde de devam etmektedir. Yazar, Ermenistan'da karşılaştığı insanları, ortamı ve tüm bunların zihninde yarattığı izlenimleri okuyucuya sunmaktadır. Kendisine yapılan bir öneri üzerine yazar, dedesine suikast yapan kişilerden birinin torunu ile tanışmaya karar verdiğini ise şu sözleriyle dile getirir. *"Ama bir an durup düşünmeden edemedim. Sonra neden olmasın, dedim kendi kendime Tarihten husumet çıkarmak yanlıştır, tarihin zincirlerinden kurtulmak doğrudur, barış adına diye sürekli yazan ben değil miydim?"* Buluşma anında neler hissettiğine değinen yazar, bu görüşmenin Türkler ve Ermeniler arasında dostluk köprüsünün kurulmasına katkıda bulunmasını arzu etmektedir. Yine bu buluşmanın Ermeni Diasporası'nca dikkat çektiğini de sözlerine eklemektedir. Hasan Cemal, *"Günlüğümden"* alt başlığı altında 2008 Kasım tarihli notlarına değinmektedir. Dönemin Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün Ermeni Tehciri'ne ilişkin yaptığı açıklamaları eleştirmekte, söz konusu açıklamaları *"Anadolu'da kurulan son Türk yurdu'nun hangi acıların üzerine inşa edildiğini olanca açıklığıyla özetleyen sözler."* bağlamında değerlendirmektedir. Ayrıca 1915 Ermeni tehciri, 1921 Pontus Rumlarının tehciri, 1922 İzmir yangını ve 1924 zorunlu nüfus mübadelesi, 1934 Trakya, Yahudileri hedef alan şiddet ve yağmalar, 1942 Varlık Vergisi ve son olarak 1955 yılının 6-7 Eylül'ü "topyekün" bir biçimde aynı "tarihi süzgeçten" geçirilmekte, bu sayede aynı sonuca varılmaktadır. Bu sonuç Hasan Cemal tarafından şöyle dile getirilir: *"Anadolu'da azınlıkların tasfiyesiyle, Müslümanların Türkleştirilmesiyle, dinin ehlileştirilmesi ya da devletleştirilmesiyle Türk milliyetçiliğine dayalı 'ulus- devlet'in kuruluşu..."* Bu yöndeki fikirlerini sunmaya, Taner Akçam'ın konuşmalarını ve Ahmet Altan'ın yazılarını kitabına alarak devam eden yazar, *"Günlüğümden"* alt başlığı altında Arat Dink'in, Vecdi Gönül'ün sözlerine olan tepkisine yer vermektedir.

On ikinci bölüm "Gece Seni Eline Geçirmeden Mumunu Yak" başlığını taşımaktadır. Yazar, bu bölümde 25 Aralık 2008 tarihinde imzalamış olduğu "Ermenilerden özür diliyorum" konulu bildiriden bahsetmektedir. Hasan Cemal, bildiride imzasının bulunmasını *"Tabuları, resmi ezberleri, devlet klişelerini sorgulamak da, sorgulayarak düşünmek de zordur bu memlekette. Ama bu sorgulama, bu eleştirel düşünce olmadan da ne gerçek barış olur ne de demokrasi."* noktasında gerekçelendirmektedir. Bildiri karşısında devletin gösterdiği tepkinin *"son derece milliyetçi çizgiler"* taşıdığını vurgulanmaktadır. Yazar, öğrenimini siyaset, siyasi tarih ve sosyoloji üzerine yaptığını belirtmekte, ancak kendisine öğretilenlerin doğruluğundan kuşku duyduğunu *"Gerçeğin çok azını öğrenmişim. Ya da çok başka bir tarih, gerçeklikle pek fazla uyumlu olmayan bir tarih öğretmişler bana..."* sözleriyle dile getirmektedir. Bu hususta Taner Akçam'ın bir gazete yazısını

da referans göstermektedir. Bu bağlamda yazar, Murat Belge'nin *GENESİS 'Büyük Ulusal Anlatı' ve Türklerin Kökeni* adını taşıyan kitabından söz etmekte, ve kitabın önemli gördüğü satırlarını okuyucusuyla paylaşmaktadır. Yeni nesillere tarihin nasıl öğretilmesi ve nasıl öğretilmemesi üzerine de görüşlerine yer veren Hasan Cemal, 10 Ekim 2009 tarihinde Zürih'te iki ülkenin dışişleri bakanlarının imzaladığı protokoller sayesinde, bakanların "*Türk- Ermeni ilişkilerini olağan rayına sokacak kapıyı araladıkları*" yorumunu yapmaktadır. Bu önemli gelişmenin Ermeni Diasporası tarafından tepkiyle karşılanmış olduğundan söz eden Hasan Cemal, "*Ermeni açılımı*"nın bir süre sonra etkisini yitirdiğini ekleyerek bu bölümü sonlandırmaktadır.

"Acılar Mukayese Edilmez" başlıklı On üçüncü bölümde yazar, 17 Kasım 2009 tarihinde Harvard Üniversitesi'nde Türk- Ermeni yakınlaşması konulu katıldığı bir panelden söz etmektedir. Panelin yapılması ile ilgili olarak bazı çevrelerce Harvard Üniversitesi'nin eleştirildiğine değinilmekte, tepkilere neden olarak "*Anlaşılan, Cemal Paşa'nın torunu rahatsızlık kaynağı olmuş, tepki yaratmış*" sözleriyle bi-zatihi kendisini göstermektedir. Yöneltilen eleştirilerde, Ermenilerin acılarına karşılık Türklerin de acıları olduğunun ileri sürülmesini yazar, "*acılar mukayese edilemez.*" ekseninde değerlendirmektedir. Söz konusu panelden bir gün sonra Harvard Kennedy School'da yine aynı konu üzerinde akademisyenlerle sohbet ettiğini anlatan Hasan Cemal, 1980'lerde okumuş olduğu ve çok etkilendiğini belirttiği Czeslaw Milosz'un *Tutsak Akıl* isimli kitabından ve kitabın kendisine kazandırdığı düşünceleri beraberindekilerle paylaştığından söz etmektedir. Zira yazar, "*Tutsak Akıl'ı okuyunca, demokrasi kültürü nedir, çoğulcu düşünce nedir daha iyi kavramıştım.*" demektedir. Amerika'da panel sonrası tanıştığı Ermenilerin hikayelerini de anlatan Hasan Cemal, son olarak panele ilişkin değerlendirmesini yapmaktadır.

On dördüncü bölüm, "Atatürk 1915 İçin 'Utaç Verici İşler,Alçaklık' Der Ama..." başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, sıklıkla '*Günlüğümden*' alt başlığı adı altında düşüncelerini paylaşmaktadır. İlk olarak Atatürk'ün Ermeni ve Kürtlerle ilgili konuşmalarının sansüre uğradığını iddia etmekte, bu savını ise şu sözleriyle dile getirmektedir: "*Kısacası, bizim resmi tarih birçok gerçeği saklar. Kendi insanına güvenmez bu resmi tarihi yazan devlet düzeni. Kendi vatandaşlarını karanlıkta tutmak işine gelir devlet tarihçilerinin.*" Hasan Cemal, Türkiye'de artık "tarihçilerin" gerçeği yansıtılabildiklerine örnek olarak Cemil Koçak ve Y. Hakan Erdem'in yazdıkları kitapları göstermektedir. 18 Şubat 2010 tarihli günlük notlarında ise yazar, Gazeteci Mustafa Balbay'ın Baskın Oran'ı hedef alan konuşmasından ve sonrasında açılan davanın sonuçsuz kalmasından söz etmektedir. Yazara göre; Baskın Oran'ın Agos Gazetesi'nde yazıyor olması davanın seyrini Oran aleyhine değiştirmiştir. Yargının bu tarz kararlar

vermesi, Türkiye’de “milliyetçilik” ortamını tetiklemektedir. 21 Şubat 2010 tarihli güncesinde ise Hasan Cemal, Perihan Mağden’in hakaret ettiği yönünde hakkında açılan davadan ceza almasını eleştirmekte, yargının “çifte standart” uyguladığından bahsetmektedir. Yazarın on dördüncü bölümde günlüğünden sıraladığı yazıların, paylaştığı anekdotların ve düşüncelerin ortak paydasını Ermeni Meselesi’ne dair “bilgisizliğin” giderilmesi, “tarihle yüzleşmenin” sağlanması, “geçmişten korkmamak” gerektiği fikri oluşturmaktadır.

On beşinci bölüm, “Dink Cinayeti Kusursuz Bir Ergenekon Eylemidir!” adını taşımaktadır. Yazar, bu bölümde 27 Ocak 2011 tarihinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile yaptığı sohbeti okuyucu ile paylaşmaktadır. Sohbetin ana konusunu Hrant Dink cinayeti oluşturmakta, davanın son durumu değerlendirilmekte ve bir an evvel sonuçlanmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. 2012 yılında ise Dink cinayetinde gelinen noktadan söz edilmekte, savcının Yargıtay’a itirazını özetlediği sözleri, bölüm başlığı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, bu bölümde Dink’in avukatı Fethiye Çetin’in cinayeti azmettirenlere dair iddialarına da yer verilmiştir. 19 Ocak 2012 tarihinde Hrant Dink cinayetinin Ağır Ceza Mahkemesi’nce verilen kararı sonrasında gösterilen reaksiyonlar ve Dink ailesinin Yargıtay’a sunduğu temyiz dilekçesinden bir kesit de bölümde yerini almaktadır.

On altıncı bölüm, “Soykırım Diyecek miyim, Demeyecek miyim?” adını taşımaktadır. Yazar, Nisan 2011 tarihinde Los Angeles’ta bir Üniversitede katıldığı toplantıda 1915’e ilişkin yapacağı konuşmasında “soykırım” kelimesini kullanıp kullanmama üzerine yaşadığı “kararsızlık” sürecini anlatmaktadır. Amerika’da yaşayan Ermenilerin yaşam öykülerine de değinen Hasan Cemal, 1915 yılının onlar üzerinde “soykırım” anlamına geldiğinden söz etmektedir. “Kararsızlık” aşamasında yaşadığı “*tutukluğu*” ise şu sözleriyle dile getirir. “*Dilim neden böyle tutuk ki, Sanki bilmiyor muyum, Anadolu’daki etnik, düşünsel, kültürel her türlü farklılığa, çoğulculuğa son vermeyi amaçlayan o Türkleştirme ve Sünnileştirme siyasetinin İttihat Terakki döneminde başlatıldığını... İç düşman’lardan arındırılmış bir Anadolu istendiğini... İttihat Terakki’yle cumhuriyetin kuruluşu arasındaki devamlılığı, ve bu açılardan 1915’in tarihi bir dönüm noktası olduğunu bilmiyor muydun da, dilin hala tutukluk yapıyor?*” Yazar, geçirmiş olduğu tabiri caizse “fikirsiz bir kabuk değiştirme” sürecinin sonunda geldiği noktayı da şu sözleriyle ifade etmektedir. “*1915’de Osmanlı devletini yöneten İttihat Terakki diktasının, onun derin devleti sayılan Teşkilat-ı Mahsusa’nın Ermenilere yönelik yaptıkları planlı programlıydı.*” Böylelikle yazar, neden “Ermeni Soykırımı” demiş olduğunu açıklamış olmakta, bölümün sonunda ise yazar, Amerika’da yaşadıklarını paylaşmaktadır.

Hasan Cemal on yedinci bölüme “Geçmiş Hiç Ölmüyor, Hatta Geçmiş, Geçmiş Bile Değil.” adını vermiş. Bu bölümde yazar, “*Günlüğümden*” alt başlığıyla Nisan, Eylül, Ekim 2011 tarihli günce notlarını paylaşmakta “Ermeni Meselesi”ne dair düşüncelerini ve o dönemlerde başından geçen meseleye ilişkin olayları konu etmektedir. Bu olaylardan biri de yazar Amerika’dayken kendisine telefonla ulaşan bir dışişleri mensubuyla yaptığı görüşmedir. Hasan Cemal, konuyla ilgili olarak kendini arayan Büyükelçi’ye “Ermeni Soykırımı”nı tam olarak anlayabilmesi için “resmi tarih” kitapları dışında “alternatif tarih” kitaplarını tavsiye ettiğinden söz etmektedir.

Son bölüm olan on sekizinci bölüm, “Tayyip Erdoğan: 1915’e Gelince İttihatçı Kesilmek!” adını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, siyasi iktidarın “Ermeni Meselesi”ne bakışını eleştirmekte, bu mevzuda hem kendisinin kaleme almış olduğu yazıları hem de fikirdaş olduğu yazarların köşe yazılarını okuyucu ile paylaşmıştır. İlaveten yazar, “sorunun” çözümüne giden yolda sıkıntıların yaşanıyor olmasına değinmektedir. Son bölüm “Yaşamak için ille de acı çekilmeyecek zamanların özlemiyle” temennisi yapılarak tamamlanmıştır.

Hasan Cemal’in, okuyucusuyla buluşturduğu eserini, elimize aldığımızda kitabın taşıdığı başlığa ilişkin doyurucu bilgiler sunacağını düşünmekteydik. Bu düşünce, kitabın sayfalarını çevirdikçe, çoğunluğunu yazarın geçmiş yıllarda kaleme aldığı köşe yazılarından oluştuğunu gördükçe yerini hüsrana bıraktı. Zira Hasan Cemal, kendi yazılarını ve gazeteci yazar dostlarının konu ile ilgili köşe yazılarını paylaşmaktaydı. Ayrıca yazarın “donandığını” ifade ettiği akademisyen dostlarının kitaplarında yer alan tarih biliminin gerektirdiği ciddiyetten uzak, daha çok fikir paylaşımı düzeyinde kalan alıntılar kitapta bir hayli yer tutmaktaydı. Elbette herkes gibi Hasan Cemal’in de herhangi bir konu hakkında düşüncelerini paylaşma hakkı vardır. Nitekim, kendisi de bu hakkını kullanmış ve fikirlerini kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu yönüyle ele alındığında kitabın kendisi bile tek başına yazarın sıklıkla dile getirdiği “düşünce özgürlüğü” problemini büyük ölçüde aştığına kanıt sayılabilir. Burada bize önemli olan nokta; tarihi bir temeli ve buna bağlı olarak gelecek açısından ehemmiyeti olan 1915 Ermeni Meselesi’nin tarih metodolojisinden ve tarih biliminin talep ettiği etikten uzak bir biçimde ele alınmış olmasıdır. En basit anlatımıyla, tarihi bir konunun incelenmesi, tarihi bir çıkarımda bulunulması için gerekli olan bir takım normlar vardır, bu normların göz ardı edildiği değerlendirmeler tarihi, standartları olan bir bilim olmaktan ziyade keyfi ve manipülasyona açık bir slogan aracı haline getirir. İşte bu yüzden olmalıdır ki devletler tarihlerini resmi belgeler ışığında kayda almaktadırlar. Yazarın şikâyet ettiği “resmi tarih” anlayışı, sadece Türkiye

Cumhuriyeti'ne özgü bir özellik taşımamaktadır. Bununla birlikte yazarın sadece Ermeni Meselesi üzerinde değil yakın tarihte yaşanmış olan diğer hadiseler hakkında da aynı “yargıya” ulaşmak amacıyla tarih metodolojisini altüst eden bir yöntem kullanması yapmış olduğu çalışmayı ciddiyyetden uzak bir noktaya taşıyor. Farklı dönemlerde, farklı coğrafyalarda, farklı dinamikleri olan olayların aynı süzgeçten geçirilmesi ve bunun peşin bir yargı güdülerek yapılması “resmi tarihin” ne denli gerekli olduğunu gözler önüne sermektedir. Değerlendirmemizi kitabın arka kapağında yer alan ve kitabı en iyi şekilde özetleyen şu cümlelerle sonlandırıyoruz.”*Hasan Cemal gazetecidir, tarihçi değil. Bu kitap da tarihi bir araştırmanın ürünü olarak yazılmadı. Hasan Cemal'in 1915 ve Ermeni Sorunu'na ilişkin kişisel serüveni sayılabilir elinizdeki bu kitap.*”